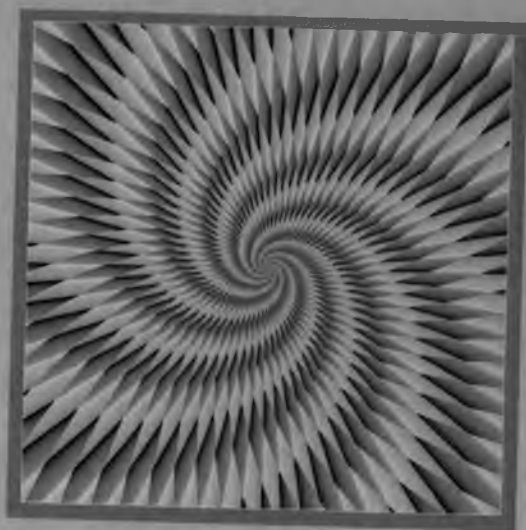

Ю.О. ПРИХОДЬКО, В.І. ЮРЧЕНКО

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ДОВІДНИК

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ВИДАВНИЦТВО "КАРАВЕЛА"

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Київський університет імені Бориса Грінченка

Ю.О. ПРИХОДЬКО , В.І. ЮРЧЕНКО

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-ДОВІДНИК

*Рекомендовано
як навчальний посібник
для студентів
вищих навчальних закладів*

Видання третє,
виправлене і доповнене

УДК 159.922.6(075.8)
ББК 88.8я73
П 61

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України
(лист № 1/11-4652
від 07.06.2011 р.)*

Рецензенти:

Бондарчук О.І.,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології управління
Університету менеджменту освіти НАПН України;

Чернобровкін В.М.,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології Луганського національного
університету імені Тараса Шевченка.

Приходько Ю.О., Юрченко В.І.
П 61 Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 3-тє вид. – К.: Каравела,
2016. – 320 с.

ISBN 978-966-222-924-0

У посібнику розкриваються основні поняття загальної, вікової, педагогічної і соціальної психології, представлено імена найвідоміших зарубіжних і українських психологів.

Навчальне видання адресується студентам, які лише розпочинають опановувати спеціальності «Психологія», «Практична психологія», а також майбутнім учителям та всім тим, хто цікавиться психологічною наукою.

УДК 159.922.6(075.8)
ББК 88.8я73

ISBN 978-966-222-924-0

© Приходько Ю.О., Юрченко В.І., 2016
© Видавництво «Каравела», 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
СЛОВНИК ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ	
А.....	7
Б.....	22
В.....	24
Г.....	32
Д.....	40
Е.....	49
Ж.....	58
З.....	58
І.....	64
К.....	73
Л.....	85
М.....	88
Н.....	96
О.....	105
П.....	109
Р.....	134
С.....	141
Т.....	162
У.....	168
Ф.....	173
Х.....	176
Ц.....	177
Ч.....	178
Ш.....	179
Щ.....	179
Ю.....	179
Я.....	181
ІМЕНА В ПСИХОЛОГІЇ	
Абраменко Віктор Іванович	182
Айзенк Ганс Юрген.....	183
Ананьєв Борис Герасимович.....	185
Анастасі Анна.....	189
Біне Альфред.....	191
Блонський Павло Петрович.....	193
Божович Лідія Іллівна.....	196
Боришевський Мирослав Йосипович.....	199
Виготський Лев Семенович.....	203
Власенко Віктор Володимирович.....	205

Войтко Віталій Іванович.....	207
Гальперін Петро Якович.....	208
Гезелл Арнольд Люціус.....	211
Давидов Василь Васильович.....	213
Ельконін Даніїл Борисович.....	215
Запорожець Олександр Володимирович.....	218
Зеньківський Василь Васильович.....	221
Зінченко Петро Іванович.....	228
Киричук Олександр Васильович.....	231
Коломінський Наум Львович.....	233
Косма Тетяна Василівна.....	235
Костюк Григорій Силович.....	237
Котирло Віра Кіндратівна.....	239
Кульчицька Олена Іполитівна.....	242
Левченко Михайло Володимирович.....	244
Леонтьєв Олексій Миколайович.....	245
Лісіна Майя Іванівна.....	247
Люблінська Ганна Олександрівна.....	249
Мороз Олексій Григорович.....	251
Ніколенко Дмитро Федотович.....	252
Піаже Жан.....	255
Пов'якель Надія Іванівна.....	258
Подоляк Людмила Григорівна.....	259
Проколієнко Людмила Микитівна.....	262
Роджерс Карл Ренсом.....	264
Роменець Володимир Андрійович.....	266
Рубінштейн Сергій Леонідович.....	269
Синиця Іван Омелянович.....	270
Сікорський Іван Олексійович.....	274
Скрипченко Олександр Васильович.....	278
Соловієнко Валентин Олександрович.....	279
Ушинський Костянтин Дмитрович.....	282
Фройд Зігмунд.....	285
Чамата Павло Романович.....	288
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	291
Додаток. Положення про психологічну службу системи освіти України.....	293
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....	301

ПЕРЕДМОВА

Підвищення рівня психологічної культури всіх суб'єктів освітнього процесу (як викладачів, так і студентів) є важливою передумовою покращення якості вищої освіти шляхом запровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання, створення умов для особистісного зростання і професійного становлення майбутніх фахівців. У зв'язку з цим можна навести слова В.О. Сухомлинського: «Психологія мене цікавить більше, ніж педагогіка; власне, без психології нема і педагогіки. Якщо педагогіку порівняти з майстернею, то психологія – це інструменти в майстерні; нема інструментів або вони нікуди не годяться – від майстерні залишаться самі стіни. Дуже часто так у школах і буває».

Відомо, що знання стають дієвими тоді, коли набувають для людини особистої цінності. У психологічній літературі виділяється чотири типи ставлень студентів до психологічного знання: 1) формальне навчальне, 2) позитивне аморфне, 3) позитивне пізнавальне, 4) ціннісно-сміслове. Важливо, щоб у студентів було сформоване позитивне ціннісно-сміслове ставлення до психології, оскільки формальне, безособове ставлення утруднює процес опанування і застосування майбутнім психологом і педагогом психологічних знань у практичній професійній діяльності.

Студенти з ціннісно-смісловим ставленням до психологічної науки виявляють інтерес до додаткової психологічної інформації, особистісні і професійні смисли вивчення психології пов'язують із самопізнанням, самовдосконаленням. Вони мають повні, узагальнені, глибокі, системні, усвідомлені знання предметно-специфічного характеру, а також знання про способи дії з ними. Для таких студентів притаманні міцність, гнучкість, оперативність опанованих знань із психології. У них формується культура професійного мислення, що передбачає володіння професійною термінологією, засвоєння понятійного апарату науки, глибоку ерудицію, начитаність у галузі свого наукового предмета. Досягнути цього можна завдяки розвивальному навчанню, яке може забезпечувати три магістральні взаємопов'язані напрями збагачення знань студентів:

- 1) концептуальний напрям – знання теорії;
- 2) понятійний напрям – засвоєння понятійного апарату з кожної дисципліни, яка вивчається;
- 3) фактологічний напрям – знання фактів, уміння їх аналізувати та інтерпретувати.

Цей навчальний посібник-довідник зорієнтований переважно на понятійний напрям збагачення знань студентів. Знання понять, чітке

визначення їх змісту, уміння аналізувати і співвідносити різні тлумачення термінів, знаходити пояснення суперечливим думкам – це основа засвоєння знань у будь-якій галузі, в тому числі і в галузі психолого-педагогічної освіти. Саме тому такі знання мають бути сформовані у студентів ще на початкових курсах їх навчання. Теоретичні професійні знання повинні включатися в їх реальну навчальну діяльність. Це можливо за умови, коли наукові поняття стають знаряддями досягнення цілей і способом розв'язання прийнятих ними професійних завдань. Отже, озброєння майбутнього фахівця понятійними формами знань повинно стати способом досягнення мети професійної підготовки.

Словник-довідник містить понад 1600 статей, у яких розкриваються основні поняття із загальної, вікової, педагогічної і соціальної психології та зміст найбільш досліджуваних психологічних явищ, відомих психологічних теорій тощо. В ньому подаються короткі відомості з біографій та наукових здобутків найбільш відомих вітчизняних і зарубіжних вчених-психологів. Особлива увага приділена українським ученим, науково-педагогічна діяльність і психологічні дослідження яких збагатили психологічну науку, сприяли формуванню української наукової психологічної школи.

Через складність свого предмета дослідження, в психологічній науці є різні тлумачення наукових понять і різні підходи до їхнього застосування, тому мають місце застереження, в якому саме значенні вжито певне поняття (наприклад, поняття «виховання» застосовують у вузькому і широкому розумінні) або в якому напрямі психології це розглядається.

Для зручності користування словником-довідником у тексті словника *курсивом* виділені слова і словосполучення (при першій їх появі у цій статті), які є заголовками інших словникових статей довідника.

Укладачі цього навчального посібника сподіваються, що матеріали, внесені до нього, прислужаться широкому загалу тих, кого цікавить психологія, а особливо студентам, які лише розпочинають опановувати психологічні знання - майбутнім психологам і педагогам.

Український алфавіт

Аа	Бб	Вв	Гг	Гг	Дд	Ее
Єє	Жж	Зз	Ии	Іі	Її	Йй
Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч
Шш	Щщ	Ьь	Юю	Яя		

СЛОВНИК ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Абсолютизація (від лат. *absolutus* – необмежений, безумовний) – визнання чого-небудь безвідносно, винятково значимим, самодостатнім, нічим не умовленим; зведення чогось в абсолют, доведення до абсолюту (в ідеалістичній філософії – вічна, незмінна, нескінченна першооснова Всесвіту; дух, ідея).

Абсолютний вік (хронологічний, паспортний, календарний) – тривалість життя, виражена кількістю одиниць часу (років, місяців і т. ін.) від народження до моменту виміру; є демографічною характеристикою індивіда.

Абстрагування (від лат. *abstrahere* – відтягувати, відволікати) – це мислене відокремлення одних ознак і властивостей предметів від інших і від самих предметів, яким вони властиві. У процесі *мислення* часто потрібно абстрагуватися від певних ознак предмета або ж і від самих предметів, виділивши якусь одну ознаку чи властивість. Так, наприклад, про зелений колір ми говоримо як про такий, що благотворно *впливає* на зір людини, але при цьому не вказуємо на конкретні предмети. Або ми говоримо: «Чемність – це надзвичайно позитивна риса». При цьому ми не вказуємо про конкретну людину, якій ця риса властива. У наведених прикладах «колір» і «чемність» – абстрактні *поняття*.

Абстрактне мислення – див.: *Мислення словесно-логічне*

Абстракція (від лат. *abstractio* – відвернення) – результат процесу *абстрагування*, лежить в основі процесів *узагальнення* і утворення *понять*; одна з основних логічних операцій *мислення* – мислене виділення окремих властивостей, сторін, елементів або станів предмета як самостійних об'єктів розгляду.

Абсурд (від лат. *absurdus* – нестронкий, незграбний) – безглуздя, нісенітниця.

Абулія (від гр. *abulia* – нерішучість) – патологічне ослаблення або втрата *волі*, що проявляється в нездатності людини приймати найпростіші рішення.

Авантюризм (від фр. *aventure* – пригода, мандрівка) – *поведінка, діяльність*, що характеризується ризикованими, безпринципними *вчинками* з метою досягнення легкого успіху, вигоди; схильність до авантур.

Авіаційна психологія – *галузь психології*, що вивчає *діяльність* фахівців-авіаторів. Її *предмет* – *психіка* людини, яка управляє складними авіаційними системами; дослідження індивідуально-психологічних і соціально-психологічних особливостей льотного та інженерно-технічного складу. Зародилася у зв'язку з появою літальних апаратів і зростаючою роллю людського фактора в управлінні ними.

Автентична особистість (від гр. *authentikos* – справжній, дійсний; який відповідає першоджерелу) – *поняття*, вживане в *геістальтпсихології* для позначення істинного, реального функціонування *особистості*. Для опису автентичної особистості використовують *поняття* «*відповідальність*», «*усвідомлення*». Така особистість діє згідно з власною *мудрістю*, не вимагаючи від інших підпорядкування або відповідності своїм очікуванням.